

Faşizmin Özü

Karl Polanyi
Çeviri: Benan Eres

Çevirmenin Notu: Bu yazı ilk olarak 1930 yılında Avusturya’da mütedeyyin sosyalist bir grubun dergisi olan *Menschheits Kampf*’ta¹, “Das Wesen des Faschismus” başlığıyla yayımlandı. Aşağıdaki Türkçe çeviri, Karl Polanyi’nin kendi İngilizce çevirisi olan, “The Essence of Fascism” başlığıyla John Lewis, Karl Polanyi ve Donald K. Kitchin’in derledikleri *Christianity and the Social Revolution* adlı 1935 tarihli kitapta yer alan versiyona dayanmaktadır.² Polanyi yazıyı 1920’lerin sonunun Sosyalist Viyana’sında, tüm Avrupa’da Faşizmin yükselişini gözlemlediği sıralarda kaleme almıştır.

MUZAFFER FAŞİZM sadece Sosyalist Hareket’in düşüşü değildir; Hıristiyanlığın da, en bayağı biçimleri bir kenara bırakıldığında, sonudur.

Alman Faşizmi’nin hem işçi sınıfı hareketinin örgütlerine hem de kiliselere karşı müşterek saldırısı sadece bir tesadüf değildir. Bu, Faşizmin, onu Sosyalizm, Hıristiyanlık ve benzerlerinin ortak düşmanı yapan saklı felsefi özünün simgesel bir dışavurumudur. Temel savımız budur.

Tüm Orta Avrupa’da Sosyalist Partiler ve sendikalar Faşistler tarafından baskı altına alınıyorlar. Aynı şekilde Hıristiyan Barışseverler ve Mütedeyyin Sosyalistler de. Almanya’da Nasyonal Sosyalizm kesinlikle Hıristiyanlık karşısında bir karşı-din olarak tasarlanmakta. Kiliseler baskı görmekte; laik bir gücün Hıristiyanlık karşıtı rekâbetinden değil, dünyaya karşı tüm tavizlerine rağmen, Hıristiyan olmaktan vazgeçemedikleri için. Devlet Protestan Kiliselerin dinî bağımsızlıklarına saldırıyor ve, bağımsızlıklarını savunmakta başarılı olduklarındaysa, sakince

1 *İnsanlığın Savaşı*

2 Karl Polanyi (1972[1935]). “The Essence of Fascism,” John Lewis, Karl Polanyi ve Donald K. Kitchin (der.) *Christianity and the Social Revolution*, Hollandale: New World Book Manufacturing Co. içinde, s.359-94.

toplum ve eğitimi laikleştirmeye koyuluyor. Roma Kilisesi bile Almanya'da ağır ateş altında. İtalya'daki Lateran Anlaşması'nın Roma Kilisesi'nin beklentilerini gerçekleştirdiğine dair şüphe duymak gerçekçi. Avusturya'da olduğu gibi, görünürde tutunduğu yerlerde ise konumu hem siyasî hem de ahlakî olarak nazik eşiğin ötesinde.

Çizdiğimiz resim Almanya'daki gelişmelere fazla vurguda bulunuyor ve Faşizm ve Kiliseler arasındaki mücadelenin umumî olmaktan uzak olduğu gerçeğini ihmal ediyor görülebilir.

Kuşkusuz ki, Roma Kilisesi farklı ülkelerde farklı siyasî hatları takip etmekte ve aynı ülke içinde dahi çeşitli Hıristiyan topluluklarının Faşist Parti Devleti karşısındaki tutumları farklılık göstermekte. Papalık genelgesi Quadragesimo Anno'da Papa, Faşist sosyolojiye taviz yolunu açtı. Bu Nasyonal Sosyalizm'in zaferinden önce gerçekleşmiş olsa da, Roma'nın gelecekte nihâî olarak tayin etmeye hazır olduğu yön hakkında şüphe bırakmadı. Avusturya'da bir çeşit Katolik Faşizm'iyile yaptığı deney bu durumu kesin olarak ispatlamakta.

Ancak, Katolik iradenin taviz veren bu hâlleri, ciddiyeti ve gerçekliği küçük görülmemesi gereken Alman Kilise çatışmasının önemini azaltmaktan ziyade arttırır görünmekte. Kanâatimiz odur ki, tam olgun Faşizm'in siyasî ve felsefî niteliklerini keşfetmek için Nasyonal Sosyalizm'e bakmalıyız. Diğer ülkelerdeki paralel hareketler asıl nüshanın görece az gelişmiş çeşitlemelerinden başka bir şey değiller. İtalyan Faşizmi, Mussolini'ye rağmen, kendine ait ayırt edici bir felsefeye sahip değil. Bilakis, bilinçli şekilde felsefesiz oluşu belirleyici özelliğini oluşturuyor. Korporatif Avusturya hazırolda yerinde saymakta. Faşizm sadece Almanya'da siyasî bir felsefenin bir dine dönüştüğü kati aşamaya erişti. Sovyet Rusya'daki Sosyalizm, Orta Avrupa'daki İşçi Hükümetleri'nin Sosyalist politikalarının ne kadar ilerisindeyse, aslında Nasyonal Sosyalizm de İtalyan ya da Avusturya Faşizmi'nin neredeyse o kadar ilerisinde.

Ancak, yine de, Alman Kilise çatışmasının, Faşizm'in Hıristiyanlıkla olan içkin uzlaşmazlığının bir ispatı olarak kullanılmasına itirazlar var. Her şeyden önce, Hıristiyanlığın Kiliselerle aşikâr olarak özdeş olmadığı gerçeği; ikinci olarak, Sosyalist Hareket'le Kıtadaki Kiliseler arasındaki geleneksel kan davası.

Kuşkusuz ki, Hıristiyan Kiliseleri'ne saldıranın Hıristiyanlığa saldırıyor olduğunu ileri sürmek imkânsız olurdu. Tarih boyunca sıklıkla gerçekleşen bunun tersidir. Bugün Almanya'da dahi Hıristiyan Barışseverler ve Mütedeyyin Sosyalistler, her zaman olduğu gibi çoktandır resmî Kiliselerin solgunluğundan

uzaktalar. Aynısı Avusturya'daki Mütedeyyin Sosyalistler için de geçerli. Baskılara müştereken maruz kalmak bile Hıristiyan devrimcilerin canlı inançlarıyla, örgütlü Hıristiyanlık arasındaki uçurumu gideremez. Ancak, Almanya'daki Kilise Hıristiyan inancını savunmak adına Faşizme karşı durduğu sürece vazifesinin evrenselliği içerisinde şahadetinin önemi yadsınamayacaktır. Arızî olarak bu durum Almanya'daki Batılı Kiliselerle Rusya'daki Ortodoks Kilise arasındaki önemli bir farkı gün yüzüne çıkarmakta. Rusya'da Kilise Hıristiyan vazifeye bağlı olduğundan değil, olmadığından baskı altına girmişti. Hıristiyanlığın toplumsal gayesi, niteliği gereği devrimin yanındayken, Rusya'daki Ortodoks Kilise'nin çarçı tiranlığın başlıca siyasi dayanağı olduğunu kim yadsıyabilir?

Bu, Kıta Avrupası'ndaki Sosyalist Partilerle Kiliseler arasındaki kan davasına gönderme yapan ikinci itirazın cevaplanmasına yardım ediyor. İşçi sınıfı hareketinin yükselişinden beri bu düşmanlık vardı. Ancak, Rus örneği bunu bir sav olarak ileri sürmenin karşısında güçlü bir uyarı teşkil etmeli. Kaldı ki kitlelerin gözünde Batılı Kiliseler, Hıristiyanlığın ideallerini içermekten de çok uzaktılar. Örgütlü Hıristiyanlık Sosyalizmin idealist amaçlarına sözde bağlıymış gibi görünürken, Sosyalizm'in ilerlemesine tüm gücüyle karşı koydu. Ancak, bugünkü dönüm noktasında kiliseler, ağırlıklı olarak gerici olsalar da, şuursuz biçimde Hıristiyanlığın, Sosyalizmle ortak olan özünün farkına varıyorlar. Demek ki, Nasyonal Sosyalizm Marksist Sosyalizmle olan uzlaşmaz çelişmesine rağmen değil, tam da bu çelişkinin sonucu olarak kiliselere saldırıyor. Bu bizim savımızı tam olarak anlatmakta.

Hemen ilk bakışta, iddia gerçekten de aşırı derecede basit. Sosyalizme yapılacak hiçbir saldırı, bu hareketin dinî ve ahlâkî köklerini kazımadığı sürece kalıcı şekilde etkin olamayacaktır. Ancak bu köklerde Hıristiyan mirası yatmakta. İnsanoğlunu Sosyalizmin sözde yanılığlarından kurtarmaya koyulan Faşistler, İsa'nın öğretilerinin nihaî hakikât ya da sahtelik sorgusunu geçemezler.

Ancak siyaset soyutlamalarla uğraşmaz. Saf düşüncede, çözümsüz bir çelişki olarak görülen, gerçekte illa bir çatışmaya yol açmaz. Eğer Faşist hükümetler Hıristiyan dinine pagan unsurlar aşılacak uğruna büyük riskler alıyorsa, bunu tamamıyla pratik bir tertibin mecburî nedenleriyle yapıyorlar. Nedir bu nedenler? Tesadüfler mi; yoksa kaçınılmaz olarak, Faşizmin toplumun yapısını, Sosyalizme doğru gelişme ihtimalini sonsuza dek ortadan kaldıracak şekilde yeniden şekillendirme çabalarından mı kaynaklanıyorlar? Ve eğer öyleyse neden, aynı zamanda Hıristiyan ideallerinin Batı medeniyetinin siyasi ve toplumsal kurumları üzerinde olabilecek her etki zerresini de yok etmeden, Sosyalizm ihtimalini ortadan kaldıramıyorlar?

Cevap için Faşizmin felsefe ve sosyolojisine bakmalıyız.

I. Faşist Bireyselcilik Karşıtlığı

Faşizmin kendisine ait kapsayıcı bir felsefe üretmemiş olduğu suçlaması Viyanalı Profesör Othmar Spann'a haksızlık olur. Korporatif ilkenin İtalyan Faşist siyasetinde ortaya çıkışından daha beş yıl önce bu fikri yeni bir devlet kuramının temeli yapmıştı. Daha sonraki yıllarda bu kuramı beşerî evrenin bir felsefesine doğru geliştirdi ve detaylı biçimde siyaset, iktisat, sosyolojinin yanı sıra genel yöntem, ontoloji ve metafizikle de ilgilendi. Ancak Spann'ın sisteminin bizi bu incelemede özel olarak ilgilendiren yönü ne üstünlüğü ne de kapsayıcılığı. Bizi ilgilendiren yazarının bu sistemin temeli olarak aldığı ve şu ya da bu biçimiyle, nasıl tanımlandıkları fark etmeksizin tüm Faşist düşünce ekollerinin yol gösterici ilkesi haline gelen fikrin ortaya koyuluş biçimi: Bireycilik karşıtlığı fikri.³

Bu gerçeği önce uzun uzadıya ortaya koyduktan sonra daha az gözle görülür sonuçlarını daha yakından soruşturacağız.

Spann, karşı devrimin peygamberi, kariyerine 1919'da, orta sınıfın yıkıntısı ve ümitsizliğinin tam ortasında başlar. Neredeyse geri dönülmez noktaya gelmiş olduğumuz inancındadır. İki dünya sistemi arasında seçim yapmak zorundayızdır: Bireycilik ve Evrenselcilik.⁴

İkincisini kabul etmediğimiz takdirde ilkinin ölümcül sonuçlarından kaçamayız. Çünkü Bolşevizm, bireyci, insanın doğal hakları öğretisinin siyasî alandan iktisadî alana uzantısından başka bir şey değildir. Bireyciliğin zıddı olmak şöyle dursun, onun tutarlı icrasıdır. Hegel'e karşı Marx, Spann'ın iddiasına göre, baştan sona bireyci kalmıştır. Devlet kuramında Marx anarşist ütopyacılık derecesinde bireycidir. "Marksizmde 'Devletin Ölümü', toplumu özünde, insanın insana tahakkümünün olmadığı, bireylerin 'özgür birlikteliği' olarak gören içkin bireyciliğinin sonucudur." Doğru, Sosyalist ideal kesinlikle "Devletsiz" toplumdur. Tarihsel olarak Bireycilik, Demokrasi ve Liberalizm yoluyla Bolşevizme yol açar. Liberal Kapitalizmin, Spann'ın kendi deyimiyle "barbar, acımasız ve kanlı" egemenliği, temsili Demokrasinin siyasî mekanizmalarının sağladığı geçişin, yani iktisadî hayatın Sosyalist örgütlenmesinin yolunu hazırlar. Bireyci virtüsün bir kere ortaçağ toplumunun evrenselci ilkesini sonuna kadar yok etmesine izin verirse, başka bir sonuç mümkün değildir.

3 O zaman "Liberalizmdeki ahlâkî çürüme, Demokrasi yoluyla kültürel felç ve Sosyalizmin nihâf bozulması" kaçınılmazdır.

4 Bu kavramın Spann'ın kullandığı anlamının, hâlihazırda Hıristiyan Kiliselerinin kabul edilmiş kullanımıyla hiçbir ortak noktası yoktur.

Spann'ın sisteminin ayırt edici özelliği bu virüsü konumlandırmaya kalkışma üslûbu. Onun için bireycilik sosyal felsefeyle sınırlandırılmış değil, biçimsel bir inceleme yöntemi. Esasen modern bilimde doğal olguya habis, nedenselci yaklaşımdan ve nihayetinde, kendi zararımıza, toplumu anlamlandırmada kullanır hale geldiğimiz atomistik bireycilikten sorumlu. Spann'ın "Evrenselciliği"⁵ ise bu kapsamlı bireycilik mevhumunun karşı yöntemi olduğunu ileri sürüyor.

Bugün sosyalizm lehine çalışan güçlerin doğasının bireyci olduğuna dair bu derin kanı Faşizme tüm biçimlerinde hâkim oluyor. Ernst Kriek, önde gelen Alman pedagoğu, Nasyonal Sosyalist devrimi, bir yanda Batı Avrupa'nın son yüzyıllarında içerilen bireyciliğin iki aşamasıyla, öte yandan da Sosyalizmle karşı karşıya getirir. Rönesans'tan itibaren "Halk, devlet, toplum, iktisadî hayat özerk bireylerin sadece bir toplamı olarak görülürdü... Ardından Marksizm ile birlikte topluluğa doğru diyalektik yöneliş eklendi. Sosyalizmde toplam, toplama meydana getiren parçalardan daha yüksek bir mertebeye sahip. Bunun nedeni ise temsiliyetçi kitle Demokrasisi içerisinde önceden şekillendirilmiş biçimde yatan cebri bir mekanizmadır." Dediğine göre Sosyalizmde bireycilik aşılmaz, sadece çekim merkezinde bir kayma gerçekleşir. Kasıca, Sosyalizm Demokrasi içerisinde önceden şekillenmiştir. Çünkü Sosyalizm vurgusu farklı bir bireycilikten başka bir şey değildir. İtalyan Faşistleri arasında da Sosyalizmin bireyci ve liberal kökenleri hakkında aynı ısrara rastlıyoruz. Mussolini'nin kendisini ele alın: "Düşmanımız Hür Masonluk, Liberalizm, Demokrasi ve Sosyalizmdir." Ya da Katolik Faşist Malaparte'yi alın: "Yakın zamanda Liberalizm ve Sosyalizmle muzaffer olmuş olan, kökeninde Anglo-Saxon medeniyetidir." Son olarak, gerici aristokrat Baron Julius Evola: "Reformasyon hiyerarşinin yerine, otoritenin kelepçelerinden kurtulan İnançlıların manevî ruhbanlığını geçirdi ki bu herkesi kendi kendinin yargıcı ve türdeşinin eşiti yaptı. Bu, Avrupa'da 'Sosyalist' çürümenin başlangıç noktasıdır." Fakat özdeş bir tutum siyasî Nasyonal Sosyalizmde de belirgin. Hitler'i

5 Evrenselcilik terimi genel bir isimdir. Spann'ın kendi felsefesine verdiği özel isim "Tümselcilik"tir (Ganzheitslehre).

[Ç.N.: Karl Polanyi, Othmar Spann'ın Ganzheitslehre terimini İngilizce Totalitarianism olarak çevirmiştir. Başka yerlerde İngilizce "Holistic Theory" olarak da anılmaktadır. Totalitarianism kelimesi İngilizce'de, İtalyanca "tam, mutlak, totaliter" anlamlarındaki "totalitario"yu model alarak (ve iki dildeki ortak Latince "total"dan yola çıkılarak), İtalyan Faşizmine gönderme yapmak üzere ilk olarak 1926'da kullanılmıştır (bkz. Oxford Çevrimiçi Etimolojik Sözlüğü). Bugün Türkçe'de de totaliter kelimesi mevcuttur. Ancak diğer dillerde olduğu gibi bugün Türkçe'de de, Spann'ın kendi felsefi yaklaşımına isim olarak verdiği terimden çok daha geniş ve, özel olma niteliğini yitirip genel cinsi ifade eden bir anlam kazanmıştır. Spann'ın bu özel isimlendirmesini karşılamak üzere Tümselcilik kelimesinin daha uygun olacağını düşünüyoruz. Ayrıca Almanca Ganzheitslehre'nin, parçalanamaz tümlük, bütünlük anlamındaki "Ganzheit" ve öğretici anlamındaki "Lehre" kelimelerinden oluşan bir birleşik kelime olduğunu ve Almanca'da bugün ayrıca totalitercilik kelimesini karşılayan "Totalitarismus" kelimesinin de bulunduğunu belirtmekte fayda var.]

alıntılırsak: “Batı Demokrasisi Marksizmin öncüsüdür ve o olmadan Marksizm kesinlikle tasavvur edilemezdir.” Benzer şekilde Rosenberg: “Demokratik ve Marxgil hareketler duruşlarını bireyin mutluluğu üzerinden belirlerler.” Ve Gottfried Feder’in parti programına yarı resmî yorumu kısaca, “Kapitalizm ve onun Marxgil ve burjuva uyduları”ndan söz eder – ses düşüren bir deyiş biçimi: Bariz aykırılık içeren önermesinin altında taktiksel olarak iyi düşünülmüş bir bireycilik ve Sosyalizm alaşımını saklıyor. Bu fikir birliği etkileyici. Bir ya da iki nesil boyunca Sosyalizm, eleştirenleri tarafından insan benliğinin düşmanı ilan edilerek saldırıya uğruyordu.

Oscar Wilde gibi duyarlı zekâlar aldatmacanın farkına varmış olsalar da, bu eleştiri günün yazarlarının gözde suçlaması olarak kaldı: Bolşevizmin benliğin sonu olduğu, orta sınıf yazınında neredeyse değişmez bir ifadedir. Faşizm bu saftirik eleştiri ekolüyle tüm dayanışmayı reddeder. Sosyalizmi yok etme konusundaki iradesi, böyle aciz, yalan yanlış suçlamaları silah olarak kullanmaya zaman ayırmak için fazla ciddi kalmaktaydı. Onun yerine aslı olan bir tanesinde karar kıldı: Sosyalizm bireyciliğin varisidir. Bireyciliğin gerçek özünün modern dünyada korunabileceği tek iktisadî sistemdir. Sistematik, özgün Faşist bir bilgi birliği, yani radikal, bireycilik karşıtı bir felsefe üretme çabalarını böyle anlamak mümkün. Bu başlık altında, Prinzhorn gibi psikologlar, Baümler, Blüher ve Wirth gibi etnologlar, Spengler gibi tarih felsefecilerinin çalışmalarının önemli kısmı bizim sorunumuzla ilgili. Faşizmi, Sosyalizm karşıtlığının diğer tüm tonlama ve çeşitlemelerinden ayıran görünmez sınır çizgisinin, indirgenemez ve aşırı bireycilik karşıtlığından oluştuğunu söylemek doğru olacaktır. Bireycilik fikrinin hiçbir manevî atası, ne denli saygın olursa olsun, Faşistin insafsız hücumundan bağışık değil ve istisnasız, uğradığı saldırıda Bolşevizmin müsebbibinin bireycilik olduğu suçlamasıyla karşılaşacak. Almanya’da yeni, devlet destekli dinler, ister ırksal, ister kavimsel, isterse sadece ulusal ve aşırı yurtsever akidelere dayanıyor olsun, ahlâktan tam bir muafiyeti keşfettiklerini ilan etmeden dahi, bireyciliğin aleyhine dönüyorlar. Bundan dolayıdır ki, yazarı Friedrich Gogarten’in ulusalcı olmayan eğilimi daha sonra Alman Hıristiyan Hareketi’nde oynayacağı rol hakkında ipucu vermeyen Politische Ethik sosyal ahlâkı, manidar biçimde, bireyselcilik karşıtı anlamda yeniden tanımlamayı amaçladı. Tüm Hıristiyan inanışlar içerisinde, öğretilerinde bireyci unsurlara en az vurgu yapma eğilimiyle bilinen Katolik Kilisenin bile, Faşizmdeki Hıristiyanlık dışı temayüllerden, Faşizmin içinde insan bireyi değerinin eksikliğine dem vurarak şikâyet etmesine şaşmamak gerek.

Son olarak, Alman İnanç Hareketi, Alman Hıristiyan duruşunun tüm utanç verici muğlâklığından bağışık. Bu hareket Alman, Hıristiyan değil. Bu iki sözüm ona alternatif arasında yaptığı seçimden de gurur duyuyor. Bu nedenle de insanların temelde eşit olmadıklarını din adına iddia etmeye hazır. Bu şekilde

nihaî amaca ulaşıyor. Çünkü açık ki, bireyciliğin demokratik sonuçları bireylerin bireyler olarak eşit olduğunun kabulünden doğmakta.⁶

Bu, üzerine demokrasinin inşa edildiği ve Faşizmin yıkımını hedeflediği bireyciliktir. İncil'in bireyciliğidir. Başladığımız noktaya geri dönüyoruz. Spann'ın, demokrasinin Sosyalizmle bireycilik arasındaki kurumsal bağ olduğu konusundaki ısrarına işaret etmiştik. Bu temsili demokrasiyi, Faşizmin saldırı hedefi olarak tayin etmektedir. Bu görüşün temelinde yatan siyasî inancın gerçeğe sağlam bir şekilde dayandığını kavramak büyük önem taşıyor.

Avrupa'nın tamamında değilse bile Orta Avrupa'da genel oy hakkı sanayi işçi sınıfının iktisadî ve sosyal yasama üzerindeki etkisini muazzam bir şekilde artırdı. Ne zaman bir kriz vuku bulsa halkoylamasıyla seçilen parlamentolar istisnasız Sosyalist çözümlere meyil gösterdiler. Sosyalist Hareketin istikrarlı ilerleyişi, temsili demokrasinin devamına izin verildiğinde, kıtanın savaş sonrası dönemdeki belirleyici tarihsel deneyimini oluşturuyor. Bu, Kıtadaki temel kanının kaynağı: Temsiliyetçi kurumlar zarar görmeden hayatlarına devam ederlerse sonuçta Sosyalizm gelecektir. Öyleyse, eğer Sosyalizmin gelmemesi isteniyorsa demokrasi gitmelidir. Bu Avrupa'daki Faşist hareketlerin esbab-ı mucibesidir. Bireycilik karşıtlığı bu siyasî bakışın akılcılaştırılmasından başka bir şey değildir.

Dahası, bireycilik karşıtı formül bu hareketin pratikteki gereklerini de en uygun biçimde karşılıyor. Sosyalizm ve Kapitalizmin ikisini birden bireyciliğin sonuçları olarak lanetlemek Faşizmi kitlelerin önünde ikisinin de ezeli düşmanı gibi gösterme imkânı veriyor. Liberal kapitalizme duyulan yaygın hoşnutsuzluk bu yolla, kapitalizmin liberal olmayan, yani korporatif biçimleri es geçilerek, etkin bir biçimde Sosyalizme yönlendiriliyor. Bilmeden yapılırsa da bu dalavere oldukça dâhiyane. Önce liberalizm kapitalizmle özdeşleştiriliyor; sonra liberalizm idama mahkûm edilirken, aynı suçtan yargılanan kapitalizm ise burnu bile kanamadan başka bir adla hayatına devam ediyor.

II. Tanrıtanımaz ve Hıristiyan Bireycilik

Fakat biz burada öncelikli olarak siyasetle ilgili değiliz. Bireycilik karşıtlığının genel anlamda tüm Faşist düşünce ekollerinin nişanı olduğu gerçeğini ortaya koymakta başarılı olduğumuzu umuyoruz. Fakat Faşist saldırının hedef aldığı

6 Wilhelm Stapel "Teoloji ve Milliyetçilik" adlı kitabında (alt başlığı, *Der Christliche Staatsmann*'ın (Hıristiyan Devlet Adamı) da anlattığı gibi) ahlâka karşı neredeyse düşüncesizce dürüst bir nefreti sergiliyor: "[Ahlâk] varlığını, sadece yanılısamalardan kurtulmayı henüz becerememiş olanların duygusalıklarına borçludur." Ernst Krieck bile, eğitim üzerine el kitabında, "zorunlu bir ahlâkın, uygun şekilde hareket etmemizi gerektirecek değer ve yasaları belirlemesine izin veremeyiz" demektedir.

bireycilik tam olarak nedir ve onun Sosyalizm ve Hıristiyanlıkla ne ilgisi bulunmaktadır?

Spann'ın iddiasından çıkartmaya çalışacağımız cevap oldukça çelişik bir niteliğe sahip. Kısaca, Sosyalizmin temel olarak üzerinde yükseldiği ve Spann'ın saldırısının ister istemez hedef aldığı bireycilik, iddialarının gerçekte yöneldiği bireycilikten tamamen farklı. Bu nedenle, Faşizme eleştirel bir katkı olarak Spann'ın iddiaları başarısızdır. Yine de, istemeden sorunun gerçek doğasını istisnaî bir açıklıkla ortaya koymakta: Bireyciliğin, Sosyalizm ve Hıristiyanlığın ortaklaştığı anlamı.

Spann'ın bireyciliğe karşı suçlaması, onun hem birey hem de toplum mevhumlarının düzmece ve kendi kendisiyle çelişir oldukları çifte iddiasına dayanır. Bireycilik insanları manevî olarak "kendi başlarına", gerçekte öyleymişler gibi kendi kendine yeten teklikler olarak kavramak zorundadır. Ancak böyle bir benlik gerçek olamaz. Manevî özerkliği hayalîdir. Varlığı dahi bir kurmacadan daha fazlası değildir. Aynısı bu tür bireylerden müteşekkil bir toplum için de geçerlidir. Var olup olmaması bireylerin onu "oluşturmaya" karar verip vermemesine bağlıdır. Bu, yine, birbirlerine karşı yakınlık ya da soğukluk beslemeleri, kişisel çıkarları hakkında akılcı ya da akıldışı görüşlere sahip olmaları ve bunun gibi az ya da çok arızî koşullara dayanır. Bu şekilde anlamlandırılan bir toplum olmazsa olmaz gerçeklikten yoksundur.

Kimse bu iddiaların güçlülüğünü yadsıyamaz. Hakikâten de reddedilemez kesinlikler. Ve, yine de kanıtlamaya niyetlendiklerinin tam tersini kanıtlıyorlar.

Spann'ın bireycilik eleştirisi temel bir muğlâklık nedeniyle geçerliliğini yitiriyor. Çürütmeyi hedeflediği, Sosyalizmin özünü oluşturan bireycilik. Bu, aslen Hıristiyandır. İddialarıysa tanrıtanımaz bireyciliği işaret ediyor. Bireyciliğin bu iki biçimi de kökeninde teolojiktir. Ama Mutlak'a yapılan gönderme birinde müspetken diğerinde menfidir. Aslında biri tam olarak diğerinin zıddıdır. Birbirine karıştırılırsa geçerli bir sonuca ulaşılamaz. Tanrıtanımaz bireyciliğin formülü Dostoyevski'nin Ecinniler'indeki Kirilov'inkidir: "Eğer tanrı yoksa, o zaman ben, Kirilov, tanrıyım." Çünkü tanrı, insan hayatına anlam veren ve iyi ve kötü arasında bir fark yaratandır. Benim dışımda böyle bir tanrı yoksa eğer, bunları kendim için ben gerçekleştiririm. Bu iddia reddedilemez. Romanda Kirilov, ölüm korkusunu bertaraf ederek, kendi ilâhiliğini gerçek ve sahici kılmaya azmeder. Bunu intihar ederek gerçekleştireceğini ileri sürer. Ölümü dehşet verici bir başarısızlıktır.

Dostoyevski'nin acımasız Kirilov çözümlemesi benliğin manevî özerkliğinin gerçek doğası ve sınırlılığı hakkında şüphe bırakmamakta. Titansı Süper İnsan Nietzsche'nin, ölmüş olduğunu ilan ettiği tanrıların vârisidir. Mitolojik

Raskolnikov, Stavrogin figürlerinde, Ivan ve ondan türemiş Smerdyakov'da, ve hepsinden daha güçlü olarak Kirilov'da, Dostoyevski bize insan benliğinin bu mevhumunun neredeyse matematiksel katilikte bir reddini sunuyor. Spann'ın bireycilik elištirisi, Dostoyevski'nin, konumunun üstesinden yarım yüzyıl önce gelmiş olduğu Nietzsche'ye karşı geç kalmış bir saldırıdır. Tarihsel olarak Nietzsche ve Dostoyevski'nin ikisi de Søren Kierkegaard'ın yalnız dehası tarafından öngörölmüştü. Onlardan bir nesil önce, eşsiz diyalektik bir çabayla, yine Özerk Birey'i yaratmış ve sonra da ortadan kaldırmıştı.⁷

Ancak Othmar Spann sadece kapıları açılmaya zorlamıyor, aynı zamanda bu kapılardan yanlış odalara giriyor. Tanrıtanımaz bireyciliğe yönelttiği etkin ama yersiz saldırısıyla, korporatif kapitalizmde yüceltmek istediğini çürütüyor: Eşitsizlerin bireyciliği; ve çürütmek için yola koyulmuş olduğunu da istemeden yüceltiyor: Eşitlerin bireyciliği. Çünkü ikincisi, ayrılmaz biçimde Hıristiyan, ilki de tanrıtanımaz bireyciliğe bağlı.⁸

Hıristiyan bireycilik Mutlak'la olan tam olarak yukarıdakinin tersi ilişkiden ortaya çıkar. "Benlik sonsuz değere sahiptir, çünkü tanrı vardır." Bu bireycilik insanın kardeşliğinin öğretisidir. İnsanların ruhları olduğunu söylemek, onların bireyler olarak sonsuz değere sahip olduklarını belirtmenin bir başka yoludur. Eşit olduklarını söylemek ruhları olduğunu sadece tekrar ifade etmektir. Kardeşlik öğretisi benliğin topluluğun dışında gerçekliği olmadığını imâ eder. Topluluğun gerçekliği bireylerin ilişkisidir. Topluluğun gerçekliğinin olması tanrının iradesidir.

Bu hakikâter dizisinin tutarlılığının en iyi ispatı, Faşizmin kendisini, bu bağların birinden kurtarmak için tamamını terk etmek zorunda bulması gerçeğidir. İnsanın eşit olduğunu yadsımaya çalışır, ancak bunu ruhu olduğunu da yadsımadan yapamaz. Geometrik bir şeklin farklı özellikleri gibi bu ifadelerde de gerçekten bir teklik vardır. Bireyin keşfi insanoğlunun keşfidir. Tekil ruhun keşfi toplumun keşfidir. Eşitliğin keşfi toplumun keşfidir. Her biri bir diğesinde imâ edilir. Bireyin keşfi, toplumun bireylerin ilişkisi olduğunun keşfidir.

Çünkü insan düşüncesi ile toplum düşüncesi birbirinden ayrı ele alınamaz. Faşizmin mücadele ettiği, bir bütün olarak Hıristiyanlığın insan ve toplum düşünceleridir. Bu bütüncül düşüncenin merkezinde de birey mevhumu, dini

7 Aslında, kısmen, Zerdüş'tün kendisinin yayınlanmasından da önce.

8 Titansı bireycilik, benliğin değerini tanrının var olmadığı iddiasından türetir. Luther'in ya da Calvin'in ya da Rousseau'nun bireyciliğiyle, kapitalizmin yükselişinde farklı yönleriyle saptanmış bireycilikle karıştırılmamalıdır. Titansı bireycilik, Kierkegaard'ın Baştañçıkarcısı'nın, Stirner'in Tek Olanı'nın, Nietzsche'nin Süper İnsanı'nın tanrıtanımaz bireyciliğidir; liberal kapitalizmin muzaffer olduğu kısa geçiş döneminin felsefesidir.

yönüyle birey bulunur. Bireyin bu yönü üzerinden Faşizmi tutarlı biçimde reddetmesi, bu düşüncenin Hıristiyanlıkla Faşizmin kesin uzlaşmazlığının farkında olduğunun işaretidir.

III. Çözümler

Sorunu tekrar ifade edelim. Bireylerin ilişkisi olmayan bir toplum nasıl kavranabilir? Bu, birimi birey olmayan bir toplum anlamına gelir. Fakat böyle bir toplumda iktisadî yaşam – her ikisi de bireyler arası kişisel ilişkiler olan – ne işbirliği ne de mübadele olmadığı sürece nasıl mümkün olabilir? İrade ya da dileklerini dışavuracak bireyler var olmadığında güç nasıl ortaya çıkar, nasıl denetlenir ve yararlı amaçlar için kullanılır? Ne tür bir insanın, kendisi hakkında hiçbir bilince ve bilinci de kendisini türdeşleriyle ilişkilendiren bir etkiye sahip değilken, bu toplumu meydana getirmesi beklenir? Bildiğimiz türde bir bilinçle donatılmış insanda böyle bir şey doğrusu imkânlı değildir.

Aslına bakarsanız imkânlı. Faşist felsefe kasıtlı olarak diğer bilinç düzlemlerine kayar. Bu düzlemlerin doğası iki terimle ortaya konuluyor: Dirimselcilik ve Tümselcilik. Canlı merkezli bir felsefe olarak Dirimselcilik Nietzsche'den, Tümselcilik Hegel'den türer. Ancak burada ikisi de, sadece düşünce sistemleri olmanın çok daha fazlasını amaçlıyorlar. Katî birer varoluş biçimini işaret ediyorlar. Nietzsche'nin Dirimselci felsefesi Ludwig Klages tarafından dehşet verici bir aşırılığa taşınmıştır. Genellikle bilincin beden-ruh kuramı olarak bilinir. Hegel'in Mutlak Akıl felsefesi de Spann tarafından aynı ölçüde aşırı bir tarzda kullanılmıştır. Tümselci felsefe olarak bilinir; bazen de, daha geniş anlamı olan Evrenselcilik terimiyle anılır. Birtakım yönleriyle Hegel'in Nesnel Akıl kuramının bir benzeştirmesidir, fakat merkezî ilke olarak Akılın yerini Tüm alır.

Toplumsal felsefeler olarak Dirimselcilik ve Tümselcilik birbirinden farklı, ya da daha ziyade birbirine zıt insan varoluşu tipleri tanımlarlar. Dirimselcilik, daha karanlık ve daha maddî bir bilincin hayvanî düzlemini temsil eder. Tümselcilik ise daha muğlâk, daha gölgeli ve sığ bir bilinci imâ eder. İşin tuhafı, dirimsel bilincin özüne "Ruh" adı verilmekte (Klages tarafından kullanılan bir terim); Tümselciliğin özüne de Akıl. Kural olarak Faşist düşünce bu ikisi arasında gidip gelmekte. Faşist felsefenin kısmî görüşleri ve ölümcül çelişkileri en iyi bu iki mevhum arasındaki çekişme içerisinde anlaşılabilir.

IV. "Ruh"a Karşı Akıl

Esaslı bir aykırılıkla başlayalım. Birinci bilinç türü "Ruh". Bitkisel ya da hayvanî yaşam düzlemine ait. Ego yok. Özbenlik olmadığından kendini gerçekleştirme eylemi de yok. Bilinç cereyanı idrak yetisine kadar uzanmaz;

duruk noktası esrikliktir. Hiçbir Akıl buharı Ruhun yüzeyinden tütmez ve hayvanî dürtü dokusuna iradenin kamasını saptamaz. Kabilesel varoluşun gündüz düşünde ne güç ne de değer billûrlaşır. Yaşam dolaysızdır, dokunuş gibi: “Dokunuş beyaz akıl uyuduğunda/ ve yalnız o zaman gelir/.../Benlikler birbirinden ayrı varlar;/ ve bedensel yakınlığın kalbi ise yok./ Dokunuş kanın dokunuşu/ kirlenmemiş, zihin taşımayan taşkın.”⁹

Kadınlığın mı, yoksa erkeklığın mi egemenliği olduğu şüphelidir. Her iki durumda da yaşamın akışını belirleyen yalnızca tek bir cinse ait topluluklarıdır, ya genç erkeklerin kulüplerinde ya da anaerik kızkardeşliklerde. Cinsel arzu eşcinsel duygusalığın zengin taşkınında ince bir lif gibi işler. Kan ve toprak, bu neredeyse cisimleşmiş ve doğanın rahmine hâlâ sıkıca yapışık olan beden-ruhun metafizik besinidir. Seyreltilmemiş Dirimselcilikteki bilincin yapısı böyledir.

Alternatif tür bilinç ise bundan tahayyül edilebilecek en uzak olanıdır. Kişisel ilişki olmayan toplumun bulunduğu diğer varoluş düzleminin hazırlanmasında baş aktör Akıldır. Tümlüğün hâkim olduğu toplum birim olarak bireylerden oluşmaz. Birimler Siyasî olan, İktisadî olan, Kültürel olan, Sanatsal olan, Dinî olan, vesairedir. Bireyler bir diğer bireyle, ikisini birden içeren ilgili Tümsellik evreninin aracılığının dışında ilişkide değildirler. Mallarını mübadele ediyorlarsa Tümselliğin denkleşmesini, yani Bütünü icra ediyorlardır. Malların üretiminde iş birliği yapıyorlarsa eğer, kendilerini diğeriyle ilişkilendirmiyor, ürünle ilişkilendiriyorlardır. Burada kişisel olanın nesnelleştirilmediği, yani gayrişahsîleşmediği sürece hiçbir cismi yoktur. Dostluk bile iki kişi arasındaki dolaysız bir ilişki değil, ikisinin de müşterek olan Dostluklarıyla olan ilişkileridir. Tekil bireyin taşıdığı varsayılan öznel tecrübe kendi içindedir. Böylelikle kendi dışında renksiz, yarı saydam nesnellikle karşı karşıyadır. Toplum, Akıldan yapıma elle tutulmaz kendindenliklerin uçsuz bucaksız bir mekanizmasıdır. Kişisel varoluşun gerçekliği yalnızca bir gölgenin gölgesidir. İnsan dışında her şeyin yaşama sahip olduğu anlaşılabilir bir hayaletler dünyasındayız.

Bu geniş karşıtlığın detayları az çok rastgele seçilmiş. Karşıtlıkların her biri tüm bir düşünce ekolünün ruhunun bileşimleri. Yine de içlerinde ortaya sunulan değerler ve yöntemler nihayetinde sırasıyla Nietzsche ve Hegel'den kaynaklanıyor. İlk betimlemede anlatılan sistemde canlı merkezli, yani hayatta kalmaya yönelik, mânevîyatsız, faydacı, mitolojik, hazcı, estetik, dürtüsel, akıl dışı, savaşı ya da hissiz. Akıl ve Tinin nesnel varoluşlarının hâkim olduğu, değer

9 D.H. Lawrence, *Pansies*

[Ç.N: Hercaî menekşeler. Argoda kadınsı erkekler. Argosunun Türkçe karşılığı “labunya.” D.H. Lawrence’ın, kendisini, romanlarının müstehcenlik ve pornografiyle suçlanmasına karşı savunduğu iğneleyici şiirlerinin bir kısmının toplandığı kitabı].

ve fikirlerin akla göre hiyerarşik biçimde değerlendirilip ilişkilendirildiği ikinci betimlemede ise kavram (söz) merkezçiler.

Nietzsche ve Hegel'in ikisi de, yüksek derecede düşünsel tutkuya sahip düşünürlerdi. Ancak onların düşüncelerinin bu günkü ifade buluşları, itibar açısından daha aşağı olsalar da, tek taraflı düşünce çizgisi ortaya koyma kapasitesi açısından onları oldukça geride bırakıyor. Klages, Süper İnsanın olmadığı Nietzsche'dir. Spann diyalektiği yolunmuş Hegel'dir. İki eksiklik de o kadar elzem ki bu düşüncelerin bu yeni ifadeleri, portreler değil birer karikatür ortaya koyuyorlar. Klages'te olduğu gibi Spann'da da bu değişiklik sadece gerici etkinin artırılmasına hizmet ediyor. Anarşist bireycilikten kopartılmış Nietzsche, devrimci dinamiklerden yoksun Hegel, biri yüceltilmiş Hayvanlık, diğeri durağan Tümselcilik: Açık ki, değişiklikler, Faşist felsefenin bakış açısından, kendi sistemlerinin yöntemsel kullanışlılığını büyük oranda artırmakta.

V. Spann, Hegel ve Marx

Spann'ın, Hegel'in Nesnel Akıl mevhumunu diyalektiği olmaksızın kullanma yöntemi, yeni bir tür metafizik, kapitalizm savunusu üretme eğiliminde.

Bu, Marx'ın kapitalist toplum eleştirisiyle karşılaştırılarak kolayca görülebilir.

Marx, insanlığın ilk durumu olarak ilkel komünizmden başlar. Burada gündelik yaşamdaki insan ilişkileri dolaylı, doğrudan ve kişiseldir. Gelişmiş bir piyasa toplumunda iş bölümü araya girer. İnsan ilişkileri dolaylı hale gelir. Dolaysız işbirliğinin yerini, metaların mübadele edilmeleri yoluyla gerçekleşen işbirliği alır. İlişkinin gerçekliği devam eder, üreticiler bir diğeri için üretir. Ancak şimdi ilişki malların mübadelesinin arkasına gizlenir. Gayrişahsîdir: Kendini metaların nesnel değişim değeri kisvesinde ifade eder. Nesnel, eşya gibidir. Öte yandan metalar bir yaşam sureti edinirler. Kendi yasalarını takip eder, piyasaya girer çıkar, yer değiştirir, kendi kaderlerini kendileri tayin ediyormuş gibi görünürler. Hayalî, ama hayaletlerin gerçek olduğu bir dünyadayızdır. Metanın sahte yaşamı için değişim değerinin nesnel karakteri yanılısına değildir. Paranın değeri, sermaye, emek, devlet gibi diğeri “nesnelleştirmeler” için de aynısı geçerlidir. İnsanın kendisinden yabancılaştırdığı bir gidişat durumunun gerçeklikleridirler. Özbenliğinin bir bölümü şimdi, kendilerine ait tuhaf özbenliklere sahip olan bu metalarda içerilir. Aynısı, devlet olsun, hukuk olsun, emek, sermaye ya da din olsun, kapitalizmdeki tüm toplumsal olgular için geçerlidir.

Ancak insanın gerçek doğası kapitalizme karşı isyan eder. İnsan ilişkileri toplumun gerçeğidir. İş bölümüne rağmen dolaysız olmalıdırlar, yani kişisel. Üretim araçları topluluğun denetiminde olmalıdır. İnsan toplumu o zaman gerçek

olacaktır, çünkü o zaman insanî olacaktır, yani bireylerin bir ilişkisi olacaktır. Spann'ın felsefesinde toplumun gerçekliği olarak tespit edilen tam olarak insanın bu kendine yabancılaşmış durumudur. Böylelikle sahte gerçeklik savunulur ve sürdürülür. Sosyal olgular evrensel olarak şeylermiş gibi gösterilir ancak yine de kendi kendine yabancılaşmanın olduğu yadsınır. Hegel'de olduğu gibi sadece devlet, hukuk, aile, gelenek ve benzerleri değil, aynı zamanda iktisadî ve özel yaşamı da içine alan her tür toplumsal grup işlevi ve temâsı da “nesnelleştirme”dir. Bu, birey için tutunacak bir yer bırakmaz. İnsan kendi yabancılaşmasının içerisinde tuzağa düşürülmüştür. Kapitalizm sadece haklı değil ayrıca ebedidir de.

Bu duruşun bireycilik karşıtı uzantıları Hegel'in çok ötesine geçer. Bunun nedeni kolayca görülebilir. Hegel'in Mutlak Devlet savunusu ve yarı feodal Prusya devletine olan övgüsü ne de olsa siyasî ahlâk alanıyla sınırlı; bireyi etkilemiyor. Toplum değil, devleti, “yeryüzünde var olduğu şekliyle İlâhî Tasarı” olarak ilan etmiştir. Ancak, Hegel'e göre, devletin kendisi bir bireydir ve bir birey olarak kendisini özgürlüğün metafizik esasından – kendini gerçekleştirme – asla tamamen sıyırılmaz. Özgürlük mevhumunu İnsanın dünyasından tümüyle çıkartmak için – devlet değil – toplum en yüce mertebeye taşınmak zorundadır. Aslında, Spann'la Hegel arasındaki farklılaşma noktası da tam olarak budur. Spann, sisteminde devleti, olabilecek en mütevazı konuma (arızî olarak, ortaçağa ait organik anlayışlara uygun bir konuma) geriletirken Tümselliği bir bütün olarak topluma atfetmekte. Bu kurnazca hamleyle özgürlük ihtimalini tümüyle saf dışı bırakmakta. Çünkü köleci bir devlet bile nihayetinde bir devlettir ve özgürleşebilir. Ancak, devletin zor gücü olmadan da varlığını sürdürebilecek kadar mükemmel biçimde örgütlenmiş köleci bir toplum hiçbir zaman özgür olamayacaktır. Böyle bir toplum kendini özgürleştirme mekanizmasından yoksundur. Demek ki, Hegelci yöntemin kullanılmasına rağmen, tümselliği içerisinde insanın dünyası bir birey değildir, bilinçten yoksun âciz bir küttedir. Özgürlük yoktur. Değişim yoktur. Toplum içinde kendi kendini belirlemenin, hiç bundan daha tam bir eksikliğinin tasavvur edilip edilmediğinden şüphe duyulabilir.

VI. Klages, Nietzsche ve Marx

Nesnel Akıl, insan bireylerinde, onları kişisel ilişkilerle birbirine bağlamayan bir tür bilinç öne sürerken, Dirimcilik hiçbir akılcı bilinci olmayan insanı imâ etmektedir.

Bu ürkütücü düşünce hattının cazibesini Almanya'daki genç nesle sunan, Ludwig Klages'in felsefesidir.

Klages kendi düşüncesini Nietzsche'den türetir. Nietzsche'nin zihninde bulunan iki farklı görüden sadece birini, olabilecek en yüksek tutarlılıkla takip

ediyor. Nietzsche, bilinçsiz de olsa, bağıllığını Süper İnsan ile Sarışın Vahşi arasında bölüştürmüştü. Klages ikincisinde karar kıldı. Ustasının hem büyüklüğünü hem de sınırlılığını şöyle özetliyor: “Nietzsche vahşi hazzın filozofuydu; bunun dışındakiler işe yaramazdı.” “Bunun dışındakiler” Zerdüş, Titansı Bireycilik ve Süper İnsandır.

Klages Nietzsche'nin tutarsızlığından dehşete düşüyor. Hıristiyanlığa, Doğa ve Yaşamın yasalarına karşı başkaldırmış kölelerin bu akılsızca cüretli, aşağılık ve yüreksiz dinine sövüp sayıyor. Ancak kendisi, “daha soylu” ve “daha yüce” bir var oluş biçiminin hayali peşinde budalaca koşarken bu yasalara uymayı reddediyor. Klages, Hıristiyanlığa karşı duyduğu tüm o hiddetli tiksintiye rağmen Nietzsche'nin, hiçbir zaman, hayvanî yaşamın yetersiz olduğuna dair Hıristiyan hurafesinin üstesinden gelememiş olduğundan şüphe duyuyor. Ona göre Nietzsche'nin Doğal Değerler felsefesi mânevî unsurlarla kirletilmiştir. Klages, bu felsefenin arındırılmasını kendine ödev olarak kabul etti.

Klages Nietzsche'nin vahşi haz düşünce çizgisinden, insan karakterinin bilincinin bir kuramı, tarih öncesi kültür ve mitolojiden oluşan bir antropoloji çıkarsadı. J.J. Bachofen'in kurguladığı, tarih öncesi kültürün, bir yanda yeraltına dair (chothonic), öte yanda güneşe dayalı (solar) ilkeleri arasındaki karşıtlık Klages'in bu çalışmalarına ilham vermiştir.

Klages'in antropolojisinin çekirdeği, Beden ile, bir yandan “Ruh”, diğer yandan da Akıl arasındadır. Beden ve “Ruh” birbirlerine aittirler. Çünkü “Ruh” Klages için anima'yı (dişil) değil animus'u (eril) işaret ediyordu: Bedenin fizyolojik yoldaşı. Akıl uzakta durur. Bilincin ilkesidir. Beden-Ruh dünyasının içine doğru düşmanca bir hücmdür. Aslında, hastalıktır. Bu meşum tecâvüz gerçekleşmeden önce insan çevresiyle, Doğanın, yaşamın istila ettiği parçasıyla hayvanî uyum içerisindeydi. Gerçekleşmesiyle bilinç başlar. Ego ortaya çıkar. “Ruh” Akıl tarafından ele geçirilir, bireye, yaşam üzerindeki bir parazite dönüşür; “Ruh” bu yaşamda Ego'nun sadece bir uydusuna indirgenir. Ancak aklın yaşamı tamamen ele geçirdiği biçim iradedir. Çünkü egemenlik akla içkindir. Akıl tüm Güç İsteminin kaynağıdır. Oysa hayvanî içgüdünün itici kuvveti maksatlı değildir. Doğurma eyleminde işbaşında olan güçlere daha çok benzer: Yunanlıların *ἀναγκή*'si¹⁰ gibi. Bilinç ve ahlâk akıl sürecinin arazlarıdır. Bu akıl süreçlerinin en

10 [Ç.N.: Anangi ya da Ananke. Antik Yunan'da, kader, dürtü ve ihtiyaç tanrıçası. Evrenin başlangıcından beri var olduğuna inanılan (primordiyal) ilahlardandır. Kaçınılmaz olanın efendisi olarak kabul edilmektedir. Evrenin başlangıcını zamanın efendisi Kronos'la birlikte işaret ettiğine inanılır. Zamanla unutulmuş ve ilginç bir şekilde yerini Eros almıştır. κύκλος ἀνάγκη deyimi de kaderin çemberi anlamına gelmekte. Bu çemberin, zorunlu bir devimin yanı sıra, özellikle 19. Yüzyıl'ın ezoterik felsefe teşebbüslerinde (örneğin Helena Petrovna Blavatski'nin teosofisi ve Rudolph Steiner'in antroposofisi gibi) bedenden ayrılan teklığın hazzın doruğuna yükselip geri dönmesini de anlattığı söylenmekte.]

zararlı biçimi Hıristiyanlıktır. Mâneviyat dediği “Ruh”un zehiridir. Yaşamın yok edilmesine hasredilmiş Güç İstemidir. Başarılı olduğunda insanlığın sonu gelmiş olacaktır.

Klages için psikoloji kesinlikle bir bilinç kuramı değil. Onun için yaşam bilinçsiz. Psikolojide sadece ikisi bilinçli olan altı temel mevhumu sıralar. Beden, duyumsama sürecinde ve hareket etme dürtüsüyle açığa vurulur. “Ruh” tefekkür sürecinde ve biçimlendirme dürtüsünde (yani imgelerin büyüsel ya da mekanik idrâkinde) açığa vurulur. Akıl ise kavrayış fiilinde ve isteme fiilinde açığa çıkar. Beden ve “Ruh” ile ilişkili olan ilk dördü bilinç olmadan gerçekleşir. Bütünlüklerinde hayvan ve insan diriminin meydana geldiği “hakîkî” süreçlerdir. Kavrayış ve istenç bilinçlidirler. Yabancı ve yaşamı yok eden ilkenin, Aklın ürünleridirler.

Bu, Nietzsche’nin iradeciliğinin çok uzağında. Nietzsche’ye göre istem yaşamın doğal bir işlevidir; Güç İstemi dirimselin vücut buluşudur. Klages’te ise irade Aklın bir ürünüdür. Ancak Akıl, dirimselin hakîkî bir parçası değildir; yaşamın en ölümcül parazitlerinin atasıdır. Klages’te yaşam ruhanîdir. Oysa Nietzsche’nin kendisi, Hıristiyanlıkta ruhanî olanı düşman olarak ilan etmişti.

O halde, işte burası Nietzsche’deki tüm tutarsızlıkların kaynağı. Boşuna Güç İstemiyile Hıristiyanlığı birbirlerine karşılaştırmaya çalışmıştı. Çünkü ikisi temelde yakınlar. İstem Gücünü olumlarken Nietzsche, farkında olmadan başka bir kılıkta Hıristiyanlığı yeniden olumladı. Aşkın ahlâkındaki tehlike aşta değil ahlâkta. Ancak, Zerdüşün ahlâkı, Hıristiyan karşıtı olmanın ahlâkından daha az bir ahlâk mı? Benlik yaşamın bir parazitidir, bu ister insanın benliği olsun isterse Süper İnsan’ın. Görülüyor ki, yanlış anlaşılmalı bir psikoloji çelişkiden çelişkiye götürüyor. Çünkü, ya İradeyi dirimselliğin doğal dışavurumu olarak kabullenmeliyiz – ve bu yolla Nietzsche’nin olumlamayı reddettiği manevî bilinç ve ahlâkî olumlamak zorundayızdır – ya da, Klages gibi İrade ve Aklın insana doğal olduğunu yadsımalıyız, ve onun yaptığı gibi Aşkın Hıristiyan “Ruhsallığın” yaşama karşı baskınlığına boyun eğmeyi tutarlı bir biçimde reddedebiliriz. Temel olarak seçim iki insan mevhumu arasında: Bilinçle donanmış insan ve bilinçten yoksun insan. Dirimselciliğin konumu şüphe götürmez: Doğal insan ve doğal toplum bireysel bilinç içermezler. İnsanın gerçekliği bir birey olmama kapasitesinde yatar.¹¹

İki topluluk kuramının Dirimselcilikle uyumlu olduğu söylenebilir. Biri Karl

11 İmgelerin hâlâ bozulmamış “Ruh” tarafından biçimlendirilişi, bu antropolojinin merkezî bir parçasıdır. Evrensel ve özellikle sahiplenici olmayan bir duygusal kendinden geçiş şeklinde sunulan Eros kuramının parçasıdır. Bu Eros kuramı sadece yüzeysel olarak cinsellikle ilgilidir.

Schmitt'in "Düşmanlık" ilkesi: Ona göre siyaset düşmanlık olgusuna dayanan bir kategoridir. Siyasal kurumların en önde geleni olan devletin ön koşulu, düşmanın fiziksel olarak ortadan kaldırılmasının onaylanmış gerekliliğidir. Buna göre, devlet silahlı mücadelenin bir aracı anlamına gelir. Sadece, varsayımsal görevi bu olduğu sürece devlet var olur. Bir dünya devleti kavramsal bir çelişkidir, çünkü böyle bir devlet düşman olmadığından savaş halinde olamaz. Savaşın ahlâkî ya da iktisadî alternatifleri kavramsal olarak siyasetin dışına çıkartılmıştır.

Schmitt'in siyaset kuramı Dirimselcinin topluma yaklaşımının içerildiği Kabilecilik'le oldukça uyumlu.¹² Bergson'un, kabileye ait, korkudan kaynaklanan içgüdüsel ahlâkın dışavurumu olduğunu göstermiş olduğu morale close'un tipik bir ürünüdür. Bunun karşısında ise Hıristiyanlığın morale ouverte'i durur.¹³

Ancak, siyasetin düşmanlık kuramı insan toplumunda var olduğu şüphe götürmeyen içeriği hesaba katmıyor. Öldürülenlerin başka ulustan olmaları, ulusal devletin mantıksal gerekçesi olsa da topluluk içerisinde âhenklik unsurlarının olduğu yadsınmaz. Hans Prinzhorn, Klages'in önde gelen takipçisi, bu olguyu şöyle açıklıyor: İnsanın hayvanî içgüdüleri bize, eşyanın, mükemmel âhengin hüküm sürdüğü bir düzenini işaret ediyor. Her hayvan sonunun bir başkasının midesinde olacağından emin. Bu, doğal çevresindeki tüm hayvan yaşamını ele geçiren, kaçınılmazın tam kesinliği duygusunun varoluşsal arka plânı. "Yenilip yutulmanın değişmez sıralaması" ilkesi, bilincin yokluğuyla birlikte, ilkel topluluğun anısıyla bağdaştırılan tam saadet hâlinin doğal önkoşullarıdır.

İnsan toplumunun doğasına dair bu kuram, Klages'in Nietzsche'yi sözümona Hıristiyanlığından temizlemekte başarısız olmadığını ortaya koyuyor. En sonunda Nietzsche'den Bireyselciliğin tüm izlerini silmiştir. Nietzsche'nin çağdaş Nasyonal Sosyalizm üzerindeki geniş etkisi, büyük ölçüde, Klages'in tüm hayatının çalışmasının beslediği, Nietzsche'nin Dirimciliğinin Bireycilikten sınırlanabileceği – mantıksal olarak sınırlamak zorunda olduğu – kanısından kaynaklanır. Bu yolla, insanların bir ilişkisi olan toplumun karşı alternatifine hizmet edebilecektir.

Bachofen'in Klages tarafından yeniden keşfedilişine değinmekte fayda var. Bir düşünce çizgisinin yol ayrımı olduğu anlaşılan bir noktadan başlayarak ilerlemesi her zaman anlamlar içeren bir gerçektir. Bachofen'in anaerkillik üzerine çalışması, Morgan'dan ayrı olarak, Marksizmin ilkel toplum görüşünün ana kaynağıdır. Marx

12 Karl Schmitt'in kendisinin Dirimselci ekole ait olduğunu ima etme niyetimiz yoktur.

13 [Ç.N.: Henri Bergson'un "Ahlâkın ve Dinin iki Kaynağı" (Les Deux Sources de la Morale et la Religion, 1932) adlı çalışmasında tanımladığı, *morale close* (kapalı maneviyat) ve *morale ouverte* (açık maneviyat) ikilemine gönderme yapıyor. İlki toplumsal gereklilik ve ahlâkî görevi içerirken, ikincisi yaratıcı duygu ve bilince karşılık geliyor.]

ve Engels, Bachofen'in çalışmasının tarih öncesi zamanlardaki insan varoluşunun, iddia edilen birliğine yaptığı şiirsel vurgudan, Klages'in kendisi kadar etkilenmiş olabilirlerdi. Ancak onların eğilimleri zıt yöneydi. Nietzsche'nin Dionysosçu ilkesi ve Klages'in beden-ruh'u geriye, gelişmemiş âhengin haz dolu bölgelerine doğru bir hareketi temsil eder.¹⁴ Marksizm ise ileriye, insanın çevresiyle olan ilksel âhenginin daha yüksek bir benzerine doğru hareketi temsil eder. Demek ki, Sosyalizm ve Faşizm bir anlığına aynı düzlemde belirirler, daha yakınlaşmış bir insan toplumunun koşullarına doğru birbirine zıt yolları temsil ederler. Ancak gerici yol bir kandırmadır. Gerileme, fakat ne kadar geriye? Alman milliyetçileri 1918'in öncesine gitmeyi önerdi. Moeller van der Bruck gibi gerici romantikler 1789'a çektiler. Spann ve Alman Hıristiyanları bir karşı-Rönesans ilan ettiler, ve böylece gerilemeyi yarım binyıla kadar göturdüler. Alman İnanç Hareketi, saati tam iki binyıl geriye almadığımız sürece gericiliğin ne emniyetinin ne de kalıcılığının mümkün olamayacağını farkına vardı. Hıristiyanlığın yok edilmesinin yeterli olmadığını, on bin yıl geriye gitmenin gerektiğini göstermek ise Klages'in başarısıdır.

Devrimci çözüm gerçeklere dayanıyordu. Karşı devrimci olansa sınırsız bir gerilemeye yönlendiriyor.

Dirimselciliğe ve Tümselciliğe geri dönelim. Onları mantıksal alternatifler olarak görmeye hiç gerek yok. Göze çarpan tezatlıkları, aralarında yüzeysel bir karşıtlıktan daha fazlasının olduğunu ispatlıyor. Zıt kutuplar arası bir ölçüyü ortaya koyuyor. Dirimselcilik bilinç öncesi ve tarih öncesi. Tümselcilik bilinç sonrası ve tarih sonrası. Birinde tarih henüz başlamamıştır, diğesinde "başlamıştır." Birinde değişim zorunluluğu yoktur, diğesinde değişim imkânsızdır. Birinde gerçeklik "Ruh"tur, Akıl ölümcül bir sapmadır, diğesinde Akıl gerçekliktir, belanın nedeni ise "Ruh" kalıntılarıdır. Birinde kişi henüz topluma doğmamıştır, diğesinde toplum tarafından yutulmuştur. Birinde diyalektik yoktur, çünkü "Ruh" diyalektik değildir, diğesinde diyalektiğin olmamasının nedeni kapitalist toplumun ileriye daha yüksek bir kişiliğe değil, geriye bilinçsiz toplumsal organizmaya doğru yönlendirmesidir. Biri bugünden hayvanî geçmişe kaçmaktadır, diğeri insanî olmayan bugünün kutsanmasıdır. Aslında Dirimselcinin, Akıl-dünyanın kişiliksiz kendindenlikleri tarafından sinsice zayıflatılmış ve yok edilmiş yaşam görüşü tamamen kurmaca değil: Tümselciliğin piyasa-toplumundaki gerçek koşul budur. Ancak, yüksek seviyede gelişmiş bir makine çağı toplumunda kapitalizme

14 [Ç.N.: Nietzsche Apolloncu ve Dionysosçu iki duruşun Yunan Tragedyasının özünü oluşturduğunu ileri sürer. Kahraman, düzensiz ve belirsiz (Dionysosçu) kaderine bir düzen vermeye (Apolloncu) çalışır ve başarısız olur. Nietzsche'ye göre bu trajedi bize bir özü keşfetme fırsatı verir. O da başlangıçtan beri varolan (primordiyal) birliktir ve Dionysosçu doğamızı, tarifedilemez bir hazı farketmemizi sağlar.]

Sosyalizmden başka alternatif bulunmaz. Tutarlı dirimselcilik her tür medeniyet ve kültürün sonu demektir. Tümseleçilik özgürlüğün kaybının kendine yabancılaşma ve gerçekdışılıkta sağlanan devamlılığına işaret ederken Dirimselcilik mağaranın elini ayağını nereye koyacağını bilmeyen körlüğüne geri dönüşü işaret ediyor.

VII. Irkçılık ve Mistisizm (Gizemcilik)

Gerçekte Faşizm Dirimselcilik ve Tümseleçilik kutupları arasında sürekli bir salınım halinde. Her ikisi de Faşist felsefenin temel gerekliliği olan şeyi tesis etmekte başarılı oldu: Bireylerin bir ilişkisi olmayacak insan toplumu mevhumu. Bu sonuca bize, insan varoluşunun bir görüşünü sunarak ulaştılar. Bu görüş kabul edildiği takdirde bilincimizi, insanın kardeşliği öğretisinininkinden farklı bir kalıba sokmaya zorlayacak. Ancak, Faşizmin eğilimi ayırmedici biçimde Dirimselciliğe doğru. Bu eğiliminde Hıristiyanlığa karşı indirgenemez düşmanlığının en derin kökleri belirginleşiyor.

Faşizm Dirimselci eğilimini en çok Almanya’da ortaya koyuyor. Irkçılık ve gizemcilik bu gelişmenin uzantıları. Bu ikisi, korporatif kapitalizmin kendi içinde sağlayamadığı iki temel gerekliliğini Dirimselciliğin karşılamasına olanak sağlıyor: Teknolojik akılcılık ve milliyetçilik.

Dirimselcilik ve Tümseleçiliğin her ikisinin de kavramsal yapılarında milliyetçiliğe çok az yer ayırmış olmaları şaşırtıcı bir gerçek. Klages genel geçerliliği olan antropolojik yasalar keşfettiğini iddia eder. Spann’ın Nesnel Akıl yöntemi insanoğlunu içermekten geri durmaz. Aslında, Nietzsche de, Hegel de duygusal olarak milliyetçilik karşıtıdır.

Ancak, bir kurgu yardımıyla ulus, Dirimselciliğin maddeci örüntüsüne kolayca yerleştirilebilir. Irk mevhumu kabileye ait gerçekliğin ve çağdaş ulusun yapaylığının ortak paydası olarak hareket eder. Nasyonal Sosyalist felsefe, ırkı ulusun ikâmesi olarak kullanan Dirimselciliktir. Faşist düşüncede ırkın öncelikli rolü daha sonra ortaya çıkacaktır.

Akılcılığa olan ihtiyaç daha derin hususlar ortaya çıkarıyor. Çağdaş makinenin korporatif kapitalizmde işlemesi için, akılcılığın sadece mevhumu değil gerçekliği de sağlanmalı. Her dereceden üreticide zekâ ve İradenin başarmaya yönlendirilmiş kullanımı, yani psikolojik Ego’nun örgütlenmiş bilinci şart. Ancak dirimselcilik yaşamın bilinç dışı işlevinin bir tasdiki. İnsanın gerçekliğini birey olmama kapasitesinde arar. Ve de tam olarak bu ilkesi onu Faşizmin felsefesi yapmaktadır. Bireyi tekrar tesis etmeden, akılcı bilinç nasıl gerisin geriye dahil edilebilir? Ve Ego karşılığında Sen (Thou) olmadan nasıl ortaya çıkabilir? Teknolojik medeniyetten ayrılamaz akılcılığa olan ihtiyaç Faşist felsefenin tüm dokusunu tehlikeye atıyor.

Sorun açık bir şekilde dinî bir sorun. Daha doğrusu, dinî biçiminde Faşizmin felsefî sorunu. Sorun şu: Hayatıma, eninde sonunda ötekinin hayatında karşıma çıkmayacak bir anlam vermem mümkün mü?

Faşist çözüm sahte Mistisizmdir. Gerçek Mistisizm inancın bir ürünü ve kanıtıdır, inancın yerine geçecek bir şey değildir. İnanç olmadan mistisizm, neredeyse herhangi bir estetik ya da dinî içerikle doldurulabilir hâlde, biçimsel bir akla dönüşmek üzere yozlaşır. Böyle bir mistisizm Mâneviyat evrenine değil Ruh evrenine aittir. İster paganılığın vahşi hazırlığının mistisizmi olsun, ister moda olan çağdaş estetikçiliğin mistisizmi olsun, psikolojiktir, mânevî değildir. Mâneviyata karşı Ruhun (ya da hatta hayvanî bedeninin) gerçekliğini ileri sürmek sahte mistisizmdir. İçsel olarak toplumsal olan dinin bakış açısından menfi bir olgudur. Çünkü mistisizm Tanrı ve İnsanın birleşmesidir. Dolayısıyla aynı zamanda insanın insandan tanrı eliyle ayrılışıdır. Mistik insan Tanrıyı elinde tutar, Ebedîyet tarafından kendi türdeşinden ayrılır. Mistik tecrübe komşun dışındaki tüm evreni kucaklar. Mistik Ego'nun, karşılığı olan bir Sen'i yoktur. Bundan dolayı, ortaçağa ait Alman mistisizmini, bu sefer inancın kendisine bir alternatif olarak yeniden olumlayarak Faşizm, mistisizmi dinî ve estetik duyguların, âhlaka sapma tehlikesinden uzak bir çıkış noktası olarak kullanıyor. Aklın mistik hâlinde idrâk ve iradeye en yüksek değerini biçilmesi, ruhun melekelere ilahlaştırılması, benliğin kendisinin eksiksiz tasfiyesiyle aynı anda gerçekleşir. Ancak, bu şekilde gizemleştirilen akılcılık ve irade özünde toplumsallık dışıdır. Eckehart'ın Hıristiyan inanç mistisizmi, ortaçağa ait ruhun, temas ve daha kalabalık yoldaşlıkları zorunlu olarak gerektiren yeni dünyaya rağmen, yalıtılmış inzivasına devam etme özleminin dışavurumuydu. Nasyonal Sosyalizmde mistisizm, bireyi bir toplumsal birlik olarak kurmamak koşuluyla, onun için yapay bir bilinç merkezi inşa etmeye hizmet ediyor. Çünkü Eckehart'ın mistik sisteminde Tanrının kendisi insan ruhunda doğar. İnsan ruhunun yasaları Tanrının kendisine hükmeder – doğanın akılcılığının bundan daha kuvvetli bir teminatı tahayyül edilemez. Böylece sahte mistisizm şaşkıncu şekilde tedbirli bir akıldışılığın gerekliliklerini karşılar. Bu akıldışılık insanın doğayla olan ilişkilerinde aşırı bir akılcılıkla, insanın insanla olan ilişkilerinde tam bir akıl yoksunluğunu birleştirir. Nihayet, kan ve ırk bu mistik araca, dine dönüştürülmüş Dirimselci felsefe ile yakından türdeş olan bir içerik kazandırır. Bu Nasyonal Sosyalist dinin inşa edilmiştir.

VIII. Dirimselciliğin Zaferi

Nasyonal Sosyalizmin siyasî bir din üretme eğilimi Rosenberg'in çalışmasında açığa vuruluyor. Rosenberg bu yaratıya *mythus* adını veriyor. Çabaları, incelememizin bize fark ettirdiği, Faşizmin farklı tüm yönlerini yansıtıyor: Dirimselciliğe ve Tümselciliğe ikili bir bağlılık; Dirimselciliğin makine çağının

ihtiyaçlarına göre uyarlanması; dirimselci üstünlüğe doğru bir meylediş; ve nihâf yeterlilik sınaması olarak bireyselcilik karşıtlığı.

Rosenberg felsefî konumunu, Kalges ve Spann'ın sistemlerinin her ikisini de reddederek tanımlamaya çalıştı. Yine de, kaydedilmesi gereken önemli bir fark bulunuyor: Klages'e karşı eleştirilerine rağmen Rosenberg'in kendisi, Dirimselciliğe derin bir şekilde bağlı kalmıştır. Spann'ı reddedişi ise çok daha derin bir kopuştur.

Rosenberg, Klages'in "medeniyet karşısındaki kötümser görüş"üne keskin bir şekilde karşı çıkar. "Medeniyet öncesi güçler süper medeniyetin hizmetine zorlanamaz" diye buyurur. Çağdaş kapitalizmin, taş devri insanına ait tarzda bir insan bilinci temeli üzerinde işletilmesi çabasının beyhude olduğunun tam olarak farkındadır. Yeni Dirimselciliğin, Nietzsche'nin Aşkın Müjdesini (İncil) bertaraf etmiş olduğu gibi Güç İradesi'ni de yasaklananlar arasına ekleyerek, Nietzsche'den daha ileri gidemediğinden şikâyet eder. Nasyonal Sosyalist düşüncenin, Klages'in, Beden ve Ruh'un ilksel birliği ve insan hayvanının ahlâkî bilinçle bulandırılmamış bir âhengin keyfini sürdürdüğü "kaçınılmazın tam kesinlik" hâlinin keşfedilişine olan derin borcunun bilincindedir. Ancak Rosenberg, Klages'in ilerleme karşıtı gerici önyargılarının yanı sıra, insan gelişiminin genel yasalarını belirleme peşindeki tiksindirici eğilimlerine karşı çıkar. Bu, hiçbir şeyin iyi ya da kötü olmadığını, iyi ve kötüyü belirleyen ırk olduğunu savunan ırkçı felsefenin temel ilkelerine tamamen terstir. Rosenberg, Klages'in antropolojisini ırkçı çizgide yeni bir kalıba dökmeye yönelir. Ona göre, Klages'in ilkel insana atfettiği Beden ve Ruh'un yanında Akıl ve Mânevîyatın başka ırklarda âhengi bozan şaşalı nitelikleri Kuzeyli Irk [Nordikler] için itibar teşkil etmelidir. Çünkü, bilincin yüksek biçimleri Kuzeyli Irkta hiçbir zaman, Aklın, bize Hıristiyanlığın sunduğu hastalıklı ifrazatlarına dönüşmek üzere yozlaşmaz. Bu yozlaşmalar tarihte Küçük Asya, Suriye ve Akdeniz havzasına yerleşmiş aşâğılık ya da karışmış ırkların bozuk kanının sonucudur. Kuzey Irkının aklı "doğal olarak Dirimselcidir," dini güneşe tapınmadır – şarkî büyüün, büyücülüğün ve batıl inancın hiçbir zaman kurbanı olmamış, sağlam bir inanış.

Ancak, Rosenberg Klages'in antropolojisini Aryan mitolojisine uydurmakta zorlanır. Kaçınılmazın eksiksiz doğal kesinliğinin ülküleştirilmiş "Ruh"unu Klages, Helenik dönem öncesi Küçük Asya halklarının dinî, mitolojik, şiirsel ve arkeolojik belgelerinden çıkarsamıştır. Rosenberg'in antisemit ve Katolik karşıtı ideolojisinin nefret duyduğu şu "Suriyeli" ırk ve "Akdenizli çeşni" tam da bu halklara karşılık geliyor. Ayrıca, Klages Bachofen'in ilkel anaerkillik konusundaki kuramlarına da inanırdı. Rosenberg Kuzey Irkı için babaerkilliğe inanıyor. Bu konuda da oldukça katî.

Rosenberg'in kendi felsefesi esasen Dirimselci. "Gerçek, yaşamın organik ilkesinin belirlendiğidir." Ya da, "Mantık ve bilimde, sanat ve şiirde, ahlâk ve dinde en yüksek değerler, organik ırk gerçeğinin farklı yönlerinden başka şey değillerdir." Kuramsal ve uygulamaya yönelik amaçları belki de en iyi şekilde şu ifadeyle özetlenir: "Tüm gerçek medeniyet, ırkın bitkisel ve dirimsel özellikleriyle uyumlu bilincin biçimlenmesi ve kalıba dökülmesinden başka bir şey olamaz." Bu ırk mevhumunun kendi içinde illa biyolojik bir mevhum olmasının gerekli olmadığını belirtmekte önem var. Kural olarak ırk, kanla özdeşleştirilse de, aynı sıklıkla, soyun, baskınlığına rağmen, içlerinden sadece bir tanesi olduğu birçok farklı unsurdan meydana geldiği de kabul edilir. Dolayısıyla, ırkın taşıyıcısı Beden değil, "Ruh" tur. İrk kuramının dokusuna milliyetçiliğin [Nasyonalizmin] nakledilmesini çok daha kolaylaştıran, bu mevhumun bir uzantısıdır.

Ancak Klages'in sistemi, Rosenberg'in kendi felsefesinin temeli olarak farkında olunmadan sadece tekrar yükselmek üzere yasaklanırken, Rosenberg'in Spann'ı reddedişi karşılaştırılmaz derecede çok daha kesindir. Rosenberg Evrenselciliğe nefret ve aşağılamayla karşı çıkar. Eski Âhit ve Yahudi zihni, Yeni Âhit ve Hıristiyan zihni, Roma Kilisesi ve Marxgil Sosyalizm, Barışseverlik ve Hümanizm, Liberalizm ve Demokrasi, Anarşizm ve Bolşevizm, tümü sırayla Evrenselci oldukları için kınanırlar. Bu dizi, Zebur'dan, Dağdaki Vaaz'a ve Komünist Manifesto'ya kadar yazarın nefret duyduğu hemen her şeyi içerir. Rosenberg'in Evrenselciliğe yüklediği manayı tam olarak anlamak, Faşist düşüncenin Dirimselci çizgisinde açıkça görülen, Hıristiyanlığa karşı tutkulu düşmanlığı anlamlandırmak için oldukça önemlidir.

Öncelikle, Rosenberg'in lanetlediği Evrenselciliğin, Spann'ın "Evrenselciliği"yle, Viyanalı filozofun kendi Tümselci sistemini betimlemek için kullandığı genel terimle hiçbir ortak noktası yoktur. Spann'ın terminolojisinde Evrenselcilik, Aristocu "Bütün Parçalardan önce gelir" ya da Hegelci, "Gerçek bütündür" görüşlerinden esinlenen mantıksal bir çözümleme yöntemini ifade eder. Rosenberg bu sistemi Evrenselci olarak tanımlarken, terimi tamamen farklı bir anlamda kullanıyor. Aslında kullandığı anlam kabaca terimin, bugün kabul edilmiş kullanımına karşılık geliyor. Örneğin, Kiliselerin, Hıristiyan vazifelerine içkin olan Evrenselciliğin reddi manasına geldiğinden dolayı ırkçılığı lanetlemelerinde olduğu gibi. Menfi olarak Evrenselcilik, demek ki, az ya da çok ırkçı olmamakla aynı anlama geliyor. Rosenberg'in Mythus'daki en kapsayıcı kullanımından çıkarsanan müspet anlamı, bir insanlık mevhumunu kastediyor. Başka deyişle, bir bütün olarak insanlık için, yani onu oluşturan tüm bireyler ya da birey grupları için geçerli olacak bir düşünce iddiası. Aslında bu anlamıyla Evrenselcilik, farklı ırkların farklı değerlerini sorgulamadan her birini kendi

içinde var sayan ve böylece zımnî olarak bireylerin eşitliği ve insanoğlunun birliği mevhumlarını yadsıyan ırkçı ilkenin tam olarak zıddı. Bu anlamda Evrenselcilik ve Bireyselcilik, birbirinin karşıtı olmak şöyle dursun, bağdaşık terimlerdir. Buna uygun olarak Rosenberg, felsefede nihaî uzlaşmaz çatışmanın, bir yanda ırkçı-milliyetçi ilkeyle, öte yanda bireyselci-evrenselci ilke arasındaki çatışma olduğunu ilan eder.

Bu Rosenberg'in Spann'ın Tümselci felsefesini neden eleştirdiğini açıklıyor. “Evrenselci olduğu için Bireyselci” olmakla itham ediyor. Spann'ın sisteminin temel ilkesini bireyselcilik karşıtlığı olarak koymuş olduğunu hatırlarsak bu durum hayret verici gelebilir. Ancak Rosenberg haklı olarak, ırkçı-milliyetçi ilkeyi kabullenmeyen hiçbir düşünce hattının (Spann'inki gibi) insanların eşit olduğuna dair bireyselci çıkarımdan tamamen kaçamayacağını ileri sürüyor. Spann'ın çürütmüş olduğu sadece On Dokuzuncu Yüzyıl'ın akılcı ve maddeci bireyselciliği, bu diğeri değil. Doğrusu, biz de Spann'ın saldırısının, Hıristiyan Bireyciliğin çürütülmesi hedefini şaşırdığını göstermeye çalışırken aynı argümanı kullandık.

İyi kurgulanmış bireyselcilik karşıtı bir felsefe, en çıplak zoolojik anlamı dışındaki bütün insanlık mevhumlarını reddetmek zorundadır. Her tonlamadan Faşistin bireyciliğe karşı şiddetli eleştirisinin coşkunuğu buradan kaynaklanmakta. Bu nedenden dolayıdır ki, insanlığın, bireylerin bir topluluğu olduğu fikrinin bireyselci ve evrenselci iki kutbuna karşı direniş için ırkçı-milliyetçi ilkeye bel bağlanmaktadır. Enternasyonalizmin Faşist reddi, Faşizmin Demokrasiyi reddedişinin öteki yüzünden başka bir şey değildir. Korporatif kapitalizm hem otoriterdir hem de milliyetçi. Hem bireylerin hem de ulusların eşit olmadığını savunur. Hitler, hala yeterince dikkate alınmayan, Nasyonal Sosyalizmin temelleri üzerine yaptığı Düseldorf konuşmasında “Enternasyonalizm ve Demokrasi birbirlerinden ayrılamaz” diye ilan etmişti.

Bireyselci-evrenselci ilkeye ırkçı-milliyetçi karşı çıkış din sorununun kalbine kadar iner. İster Nasyonal Sosyalist, ister başkası, ırk ya da ulus Faşizmin en yüksek değeridir. Birey ve insanlık ise, bütün olarak insan dünyası alanındaki Hıristiyan ideolojisinin iki kutbudur. Bu nedenledir ki, yaklaşmakta olan dinî çatışmanın kaçınılmazlığı bilinci Nasyonal Sosyalizm için başından beri ortadaydı. İlk parti programı müspet Hıristiyanlığını ilan etmiş olsa da olaylar gösterdi ki, platformdaki bu payandaya şimdi tamamen bir kenara atılmış diğerk payandalardan daha katı biçimde sadık kalınmayacaktır. Hitler'in kendi felsefesi sadece açıkça Hıristiyanlığa ters düşen ırkçı görüşler değil, aynı zamanda Makyavelci taktik ilkelerinin de bir tasdikini içermekteydi. Bu ona, ırkçı

görüşlerine uygun olarak hareket ederken bir yandan, bu hususta samimi yetsizlik suçlamasına ciddi bir şekilde açık olmadan, müspet Hıristiyanlığa sözde bağıllık gösterebilme imkânı tanıdı. Aslında, görece erken bir tarihte Gottfried Feder'in parti programı üzerine yorumu, Nasyonal Sosyalist hareketin yörüngesi içerisinde yeni bir dinin ortaya çıkması olasılığına değinmekteydi. Programı kaleme alanlara karşı bu muhtemel düşünsel çekince işaretinin ardından, Rosenberg'in Mythus'unda "müspet Hıristiyanlığa" karşı savaş ilanına varan bir hamle geldi. Rosenberg dahice İncil'deki Hıristiyanlığı "menfi Hıristiyanlık" diye isimlendirdi. Bu yolla bir tarafta Hıristiyanlığı tasdikleyip desteklemeyi üzerine almakla, öte tarafta onun yerine yeni bir tür pagancılığı ikâme etmeyi kasıtlı olarak amaçlayan bir politika arasındaki uçurumu kapatacak basit bir araç geliştirmeyi amaçlıyordu. Rosenberg'in yaşam felsefesiyle ilgili hususlarda "Führer'in Komiseri" olarak atanması, Mythus'un, yazarının felsefi görüşünü tüm Almanya'nın gözleri önüne sermiş olduğu bir zamanda gerçekleşti. Hitler'in ve Rosenberg'in görüşlerinin kamu önünde ortaya konuluşları arasındaki tonlama farkının, bu ikisi arasındaki işlev ve konum farkından kaynaklanmadığı düşüncesi şüphe götürür. On Yedinci Yüzyıl'ın Almanya'yı çöle çeviren din savaşları, Hitler'e göre, yaşadığımız zamanın çehresi olan akıl ve tin yarılmasının gerçek yansımasıdır: Kan ve ulus, savaşma ve hayatta kalma, bir dinin nihai gerçekleridir. Diğer din ise, insanların eşit ve insanoğlunun bir olduğu yanlışları adına gerçeklerin sürekli yadsınmasıdır. Komiser de, Avrupalı zihne kök salmış, barışseverlik ve hümanizmin hastalıklı ırsî çarpıklığının Hıristiyan virüsünden kaynaklandığına dair inancını defalarca tekrarlar. Rus Komünistinin kronik enternasyonalizminin izini, haklı olarak, Hıristiyan esinin, Tolstoy ve Dostoyevski'deki şiirsel ifadesinde belirgin olan, insanlığın hizmetine adanmışlığın sınırtanılmaz ruhunda sürer. Çünkü, onun için Rusya'daki Sosyalist Rus Devrimi, tarihi boyunca Batı'nın yaşam gücünü baltalamış olan "çöl mâneviyatının" yeni bir patlamasından başka bir şey değildir: Töton Avrupa'nın dinsiz ruhuna dadanan manevî bir veba, Hıristiyanlık.

Evrenselciliğin lehine duran Kiliseler kendi inançlarının özüne sadık kalıyorlar. Ancak, Alman Faşistleri de insanın eşitliğini sonuna kadar yadsıyarak kendi inançlarına sadık kalıyorlar. Mücadele, insan bireyini keşfeden dinin temsilcileriyle, yeni dinlerinin merkezine birey düşüncesini ortadan kaldırma saplantısını yerleştirenler arasında vuku buluyor.

IX. Faşizmin Sosyolojisi

Faşist felsefe Faşizmin oto portresidir. Sosyolojisi ise daha çok bir fotoğraf niteliğindedir. Biri, faşizmi kendi bilincinde yansıdığı biçimiyle; diğeri ise tarihin nesnel ışığında sunar. Bu iki resim ne derecede uyuşurlar?

Faşizmin felsefesi insan dünyasının, toplumun bireylerin bilinçli ilişkisi olmadığı görüşünü yaratma çabasıysa eğer, sosyolojisi, Faşizmin, toplumun yapısını, Sosyalizme yönelen tüm gelişim eğilimlerini ortadan kaldıracak biçimde dönüştürme teşebbüsü olduğunu ortaya koyar. Bu ikisi arasındaki uygulamaya yönelik bağlantı siyasî alanda bulunur, Demokrasinin kurumlarını yıkmaya yönelik gerekliliğinde yatar. Çünkü kıtanın tarihsel deneyiminde Demokrasi Sosyalizme yol açar ve eğer Sosyalizmin gelmesi istenmiyorsa, Demokrasi yıkılmalıdır. Faşist bireycilik karşıtlığı bu siyasî çıkarımın akılcılaştırılmasıdır. Bu nedenle Bireyselcilik, Demokrasi ve Sosyalizmi birbirleriyle ilintili, insanın ve toplumun doğasına dair tek ve aynı yorumdan türeyen düşünceler olarak görmek Faşist felsefe için esastır. Söz konusu yorumu Hristiyan yorumla özdeşleştirmekte hiçbir zorluk çekmedik.

Ancak eşyanın bu düzeninde Faşist hareketin sadece sosyolojik doğası değil, aynı zamanda tahayyül edilen Faşist Sistemin doğası da görülüyor. Açık ki Faşizm sadece Demokrasinin ortadan kaldırılmasıyla yetinemez. Demokrasiye geri dönüş ihtimalini tamamen yok edecek bir toplumsal yapıyı kurmaya kalkışmak zorunda. Ancak böyle bir teşebbüsün gerektirdiği görevlerin doğası tam olarak nedir? Ve neden Faşizm, yükselme mücadelesi aşamasında gerekli olan radikal bireycilik karşıtlığı tavrını sürdürmeye mecbur kalıyor? Bu soruların cevabı korporatif devletin doğasına üstünkörü de olsa değinmeyi gerekli kılıyor.

Demokrasi ve kapitalizmin karşılıklı bağdaşmazlığı bugün, neredeyse genel olarak yaşadığımız zamanın toplumsal krizinin arka planı olarak kabul edilmekte. Bu konuda fikir ayrılıkları sadece değerlendirme biçimi ve vurgu farklılıklarıyla sınırlı. Mussolini'nin Dottrina'sı kısaca Demokrasinin bir anakronizma olduğu görüşünde, "çünkü kapitalizmin özündeki çelişkilerle ancak otoriter bir devlet baş edebilir." İnançına göre demokrasinin zamanı geçmiştir, ancak kapitalizm henüz daha kariyerine yeni başlamaktadır. Hitler'in daha önce değindiğimiz Düseldorf konuşması, siyasetteki demokratik eşitlik ilkesiyle, iktisadî yaşamdaki üretim araçlarının özel mülkiyeti ilkesi arasındaki katî bağdaşmazlığı krizin temel nedeni ilan eder, çünkü "siyasî demokrasi ile iktisadî komünizm benzer ilkelere dayanırlar." Mises ekolünün liberalleri temsiliyetçi demokrasi tarafından uygulanan fiyat sistemine müdahalelerin kaçınılmaz olarak üretilen malların toplamında bir gerileme yaratacağında ısrar ederler. Onlar için Faşizme, Liberal iktisadın teminatı olduğundan dolayı göz yumulabilir. "Müdahaleci" ve "Liberal" faşistlerin ortak kanısı demokrasinin sosyalizme yol açtığıdır. Marxist Sosyalistler onlarla nedenler konusunda hem fikir olmayabilirler ancak kapitalizm ve demokrasinin karşılıklı olarak bağdaşmaz hale geldikleri konusunda aynı görüştedirler. Her inançtan sosyalist Faşizmin Demokrasiye karşı saldırısını, var olan

iktisadî sistemi zor yoluyla kurtarma teşebbüsü olarak lanetliyorlar.

Temel olarak iki çözüm söz konusu: Demokratik ilkenin siyasetten iktisada doğru genişletilmesi ya da demokratik “siyasî alanın” hepten ortadan kaldırılması.

Demokratik ilkenin iktisada uygulanması üretim araçlarının özel mülkiyetinin tasfiyesi ve sonuçta ayrı özerk bir iktisadî alanın ortadan kalkması anlamına gelir: Demokratik siyasî alan, toplumun bütününe dönüşür. Bu esas olarak Sosyalizmdir.

Demokratik siyasî alanın tasfiyesinden sonraysa geriye sadece iktisadî yaşam kalır. Sanayinin farklı kollarında örgütlenmiş kapitalizm toplumun bütününe dönüşür. Bu da Faşist çözümdür.

Her ikisi de henüz gerçekleştirilmedi. Rus Sosyalizmi, demokrasiye doğru eğilimi açık şekilde görülüyorsa da, hâlâ diktatöryel aşamasında. Faşizm korporatif devleti kurma yolunda ağırdan alarak ilerliyor. Hitler ve Mussolini'nin ikisi de, demokrasi görmüş bir neslin korporatif vatandaş olmak için yeterince olgunlaşmış olmadığını düşünüyor gibiler.

Sosyalizmin sosyolojik içeriği kabaca, bütünü bireyin irade ve niyetine bağımlılığının daha eksiksiz bir şekilde gerçekleştirilmesidir – ve ayrıca buna karşılık olarak, bireyin bütün içindeki payından kaynaklanan sorumluluğunun artmasıdır. Devlet ve devlet organları bu amacın kurumsal olarak gerçekleştirilmesi için çalışırlar. Tüm üreticilerin girişimciliğe teşvik edilmeleri, planların her açıdan tartışılması, sanayi sürecinin ve bireylerin bu süreç içerisindeki rollerinin kapsayıcı bir şekilde gözetimi, işlevsel ve bölgesel temsiliyet, siyasî ve iktisadî olarak kendi kendini yönetmeye yönelik eğitim, küçük çevrelerde yoğun demokrasi, liderlik eğitimi, bunların hepsi, toplumu bireylerin bilinçli ve dolaysız ilişkisinin artan şekilde biçimlendirilebilir bir aracı yapmayı hedefleyen bir tür örgütlenmenin özellikleri.

Faşizmin sosyolojik içeriği bütünü, onu oluşturan bireylerin bilinçli irade ve niyetine olan bağımlılığına izin vermeyen yapısal bir toplum düzenidir. Eğer amaç buysa, böylesi bir irade ve niyet hiç ortaya çıkmamalıdır. İtiraz demokrasinin biçimine değil özünüdür. İster genel oy hakkı ve parlamenter demokrasi biçiminde, ister küçük gruplar içindeki demokrasiye dayalı örgütlenmiş kamu görüşü biçiminde, ister yerel ve kültürel birimler içindeki düşünce ve ifade özgürlüğü biçiminde, ister toplumu kendine özgü kanallardan yönlendiren dinî ve akademik özgürlük biçiminde, ya da isterse bunların bir kombinasyonu biçiminde olsun, Faşizmde hepsi ortadan kalkmalıdır. Bu yapısal düzende insanlar üretici olarak ve sadece üretici olarak değerlendirilirler. Sanayinin farklı kolları yasal olarak

şirketler olarak tanınır ve kendi alanlardaki iktisadî, malî, endüstriyel ve toplumsal sorunlarla ilgilenme ayrıcalığıyla donatılırlar. Daha önce biçimsel olarak siyasî devlete mahsus olan neredeyse bütün yasama, yürütme ve yargı güçlerinin bir havuzuna dönüşürler. Yaşamın fiilî örgütlenmesi meslek temeli üzerine inşa edilir. Temsiliyet iktisadî işlemlerle bağdaştırılır. Temsiliyette ne düşünce ve değerler ne de ilişkili insanların sayısı ifade bulur. Böylesi bir yapısal düzen bildiğimiz şekliyle insan bilinci temelinde var olamaz. Başka tür bir bilince geçiş süreci ister istemez uzun olmak durumundadır. Hitler bu sürecin uzunluğunu nesillerle ölçüyor. Faşist parti ve devlet her aracı kullanarak bu değişimin gerçekleştirilmesi için çalışıyorlar. Bu amaca ulaşmakta başarılı olamazlarsa toplumun sosyalizme ani geçişi neredeyse kaçınılmazdır.

Faşizmin nesnel doğasının yalın bir özeti, felsefesi hakkındaki yorumlarımızı destekleme eğiliminde. Faşist sistem Faşist hareketin başlattığı görevi ısrarla sürdürmek zorunda: Toplumdaki demokratik partilerin, örgütlerin ve kurumların ortadan kaldırılması. O halde Faşizm insan bilincinin kendisinin doğasını değiştirmeye koyulmak zorunda. Uygulamada Hıristiyanlıkla çatışmasının nedeni bu gereklilikten kaynaklanıyor. Çünkü korporatif devlet, ne bireye ait toplulukla ilgili bilinçli irade ve niyetin, ne de buna karşılık olarak bireyin topluluktaki payından kaynaklanan sorumluluğun olmadığı bir durumu anlatır. Ancak, toplumu bireylerin ilişkisi olarak kavradığımız sürece, ne böyle bir irade ne de böyle bir sorumluluk dünyamızı tamamen terk edemez.